

De la răsărit la apus

“Protestantismul a respins realitatea obiectivă a Arhierelui sau Mijlocitorului Hristos, Care face eficientă lucrarea Sa mântuitoare dând putință credincioșilor să se împărtășească de ea. **Concepția protestantă a făcut să depindă mântuirea numai de subiectivitatea umană individuală. Mijlocirea lui Hristos s-a epuizat, după concepția creștinismului occidental, pe cruce, ca într-un act pur juridic și deci suficient, și nu mai e nevoie de ea în continuare.** Depinde acum exclusiv de noi să credem că mijlocirea de pe Golgota a rezolvat de fapt diferendul dintre noi și Dumnezeu.”(pg.158)

* * *

“... relația între preotul și episcopul slujitor și comunitate nu se poate reduce la o singură formulă. El este și mijlocitor al lui Hristos, dar este și membru al Bisericii ca trup al lui Hristos. **Nici un episcop nu se singularizează, nu devine substitut văzut exclusiv al unicului cap, Hristos. De aceea Hristos a lăsat la conducerea văzută a Bisericii comuniunea Apostolilor și după ei comuniunea episcopilor, ca urmași ai comuniunii apostolilor, nu pe Petru singur și pe urmașii lui.** Prin aceasta episcopul este încadrat nu numai în comunitatea Bisericii, ci și în comunitatea episcopatului, între ele fiind o strânsă legătură.”(pg.159)

din ***Teologia Dogmatică Ortodoxă*** vol.2

ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe
Române

* * *

în cartea “7 dimineți cu părintele Stăniloae”, ed. Anastasia, în care sînt redată convorbiri ale părintelui Dumitru Stăniloae cu domnul Sorin Dumitrescu, găsim câteva fragmente, unde sînt prezentate aspecte, atât istorice cât și politice și spirituale, ce reflectează asupra spiritualității apusene și răsăritene și a relațiilor dintre cele două:

- *Vi se pare că Biserica catolică în raport cu istoria este mai*

irascibilă decât Ortodoxia?

- Da. Se acuză de obicei Ortodoxia că a fost aservită împăraților în era bizantină. Eu cred că cea mai mare libertate a manifestat-o Biserica tocmai pe vremea împăraților din bizanț. Ortodoxia a fost foarte liberă; au fost atâția martiri pentru apărarea credinței pe vremea împăraților. În Occident, dimpotrivă, lupta Bisericii n-a fost împotriva ideilor împăraților, ci exclusiv pentru putere. Papa a voit să aibă și el statul lui, a luptat cu statul german, episcopii catolici erau latifundiari, prinți electori, prinți reali și, deci, s-au luptat numai pentru putere. Și astăzi, Statul Vatican e stat. De ce? Pentru ce să fie stat? Vaticanul are ambasadori peste tot. A fost o luptă pentru putere, n-a fost o luptă pentru credință. În Răsărit a fost o luptă pentru credință care a mers până la mucenicie.

- *Astăzi ne este din ce în ce mai limpede faptul că comunismul n-a fost o ideologie. Conținutul său real a stat ascuns în spatele unei ideologii. În realitate a fost o satanologie.*

- Da, satanologie cu origine în filozofia apuseană.

- *Această satanologie este compatibilă doar cu instrumentele teologiei, singura disciplină umană care poate s-o dezamorseze, s-o deconspire. Deci nu ideologic poți distruge comunismul, ci folosind un instrument compatibil cu conținutul său disimulat; așadar, doar teologia poate să-i pună în criză sloganele. Nu credeți că acum, a lupta împotriva comunismului este ca și cum ai lupta împotriva unei secte sau a unei deraieri dogmatice? Așa cum lupta Biserica altădată împotriva arianismului?*

- Biserica a luptat întotdeauna spiritual, n-a luptat însă cu arme politice. A luptat spiritual și cu comunismul. Fiindcă tot mă iscodiți, vă-ntreb: catolicismul care avea ditamai forța politică - de ce n-a luptat? De ce statele occidentale au încurajat și au susținut comunismul în Rusia, când poporul nostru s-a dus până la Volga și a sacrificat atâția oameni? De ce n-a luptat? De ce a lăsat de izbeliște Polonia? Unde a fost lupta catolicismului în aceste cazuri? Cum puteau lupta ai

noștri? cu ce puteau lupta?

- *Da, dar asta e istorie de-acum.*

- Vreo 12 mii de episcopi și călugări au fost împușcați în Rusia. Unde s-a întâmplat aceasta în Spania? Unde s-au omorât atâția în America Latină?

- *Fiindcă n-au avut parte de un asemenea satanism ideologic.*

- Ba au avut.

- *Dar nu de talia asta.*

- Să nu uitați că acolo sînt vreo două state catolice, și-au avut și miniștri dintre preoții catolici. Au venit odată și aici, la un congres al ecumeniștilor. Și unul dintre reprezentanții lor a susținut ideile socialiste. Eu i-am combătut și vorbeam mereu de Hristos. Iar mă întrebau: "De ce tot vorbiți de Hristos? Aici este vorba de altceva, nu de Hristos". S-au supărat teribil și, după ce am plecat, m-au criticat foarte tare pentru că vorbeam de Hristos și nu de probleme de-astea sociale. Lupta catolicismului n-a avut o bază spirituală, creștină, așa cum a fost cea din Rusia sau cea de la noi. Ne acuză Todea că sîntem Biserică trădătoare. Două mii de preoți ortodocși au stat în închisoare. Eu am fost în închisoare și n-am văzut nici un preot unit. Toți (uniții) s-au făcut ortodocși sau au intrat în diferite întreprinderi în care făceau pe turnătorii.

- *Episcopii însă au fost în închisoare...*

- Da, doi-trei episcopi, așa cum a fost Hossu, care a fost la mănăstirea Căldărușani; nu l-am văzut în închisoare. Se plimba în jurul Bisericii în timpul Liturghiei fără să între înăuntru. Și a lăsat să fie înmormântat de un episcop catolic ungar. Unde a fost atunci lupta lor? Biserica Ortodoxă - le-am spus tinerilor care au fost la mine - a fost Biserica Crucii, toată istoria ei a fost un drum al Crucii. Au venit întâi mahomedanii peste noi. S-au dus ăștia cu crucea, cruciații și-au ocupat Bizanțul, slăbind puterea de rezistență celor din Răsărit, timp de 60 de ani. Au venit la Nicopole. Ce au luptat acolo? Cine a luptat cu adevărat aducând atâtea jertfe? Ei au purtat crucea în mod

fanfaronic. Dar au murit ei oare, oprind mahomedanismul să ne invadeze? N-au făcut nimic, nu ne-au ajutat cu nimic. mai mult ne-au lovit și ei. Ștefan cel Mare lupta să oprească mahomedanii să înainteze în Europa și cine îl ataca? Ungurii, la Baia Mare. Niciodată nu a avut un ajutor din Occident. Țările noastre au fost singurele care au oprit Islamul să meargă mai departe. După ce Bizanțul a căzut și nu a mai putut să se opună, s-au format țările acestea și ele au oprit mahomedanismul să înainteze în Europa. Unde se spune aceasta? Ce-au făcut cruciații pentru aceasta? Nimic, absolut nimic.

- *Spuneți-mi, unde vă este antipatică - ca teolog și ca preot - tema politicului, a raportului între Biserică și istorie?*

- Pentru că noi ne luptăm cu metodele politice, împotriva politicii, a politicii rele, care vrea să se folosească de puterea lumii pentru avantajul unora care conduc. Biserica luptă spiritual, duhovnicește, până la martiriu. Din acest punct de vedere, nu face parte din istorie care, în general, este dominată de politic și de interese materiale, pământești. Eu trebuie să trăiesc în istorie, dar oamenii nu trebuie să se lase dominați în istorie de interesele pământești. Biserica folosește în istorie pe oamenii care apără credința, așa cum i-a folosit pe Ștefan cel Mare, pe Mircea cel Bătrân, pe cei care s-au jertfit la Mărășești, pe cei din ultimul război care au mers lângă nemți să nimicească comunismul pe care îl apăra Occidentul. Numai jertfe am adus. Și Occidentul ce-a făcut în timpul ăsta? A susținut comunismul.

- *Bine, dar ce facem acum când trebuie să-l nimicim? când comunismul s-a arătat că nu este o ideologie, ci că are la bază o satanalogie, oare nu era necesară o intervenție promptă a Bisericii de a penaliza și de a dezvălui mecanismul maimuțării: autocritica, maimuțărind spovedania, ședința de partid care maimuțărește Liturghia s.a.m.d. Nu este cazul ca Biserica să dezvolte public acest mecanism îndrăcit, care-i măsluiește organismul teandric?*

- Nu acuz Biserica, pentru că Biserica nu înseamnă câțiva ierarhi sau unii preoți. Eu cred că poporul ortodox luptă

împotriva acestui sistem, dar cu metode spirituale. Noi trebuie să ne înduhovnicim, să ne spiritualizăm, să avem episcopi mai duhovnicești, oameni mai hotărâți pentru încreștinarea societății. Societatea noastră este foarte descreștinată și nu o poate ajuta numai autoritatea Bisericii. Trebuie să luptăm cu toții pentru încreștinarea acestei societăți.

- *Și încreștinarea aceasta nu se face prin propovăduirea realismului creștin? Fiindcă, în viziunea mea, creștinismul reprezintă cea mai realistă opinie a lumii noastre; realismul său este însă, un realism eshatologic. Nu-i nevoie oare astăzi, mai mult ca oricând, de acest tip de realism?*

- Da, e nevoie să devenim cât mai creștini ca să nu mai fie validate prin metodele votului popular acele grupări care sînt necreștine. Cu toții, de la cei de sus pînă la cei de jos, trebuie să ne încreștinăm. Dar unde găsești printre oamenii politici creștini adevărați? Când cei care sînt mai populari declară senini că este depășit creștinismul...

- *Creștinismul este depășit?*

- Dacă s-ar forma un partid cu adevărat creștin sînt sigur că tot poporul într- acolo ar merge.

*

Teologic mereu am combătut orice ideologie panteistă care confundă lumea aceasta cu toată existența. Și am spus că marea parte a intelectualilor noștri nu sînt atei din 1944, ci sînt de la 1850, și au rămas atei și după ce a dispărut comunismul ca formă ideologică. Eu continui să susțin că acesta este marea abatere de la creștinism și dacă nu ne întoarcem la valorile lui spirituale nu putem face nimic; și s-a zis cu noi!

- *Ce părere aveți despre opinia - deja publică - a părintelui Galeriu, prin care dânsul susține că 22 decembrie, prin consecințele sale, este un eveniment mai important ca 1848? În ce vi se pare că este plauzibilă afirmația dânsului?*

- 1848 a fost o cădere din spiritualitatea noastră tradițională într- o aservire față de ateismul raționalist occidental. Pe când

acum a fost o voință de a ne reîntoarce la ceea ce este propriu poporului român - la spiritualitatea creștină.

- *Ați recunoscut acest fenomen în faptele petrecute?*

- Da, și am recunoscut-o și la băieții aceștia care au venit cu Drumul Crucii la mine. Mi se pare că tineretul a început acest drum nou, drum al crucii, care, de fapt, a fost specific poporului nostru, dar pe care intelectualii l-au disprețuit; poporul însă l-a conservat. Trebuie să mergem pe drumul crucii cu Hristos, pentru că numai în Hristos putem să ne iubim, ca toți să fim una să ne unim față de cei din stânga, și față de cei din dreapta. Să stăm locului așa cum am stat, așa cum n-au putut sta barbarii și au trebuit să treacă peste noi. Cum am scos Balcanii de sub jugul otoman, cum i-am oprit să treacă spre Europa, cum i-am slăbit pe tătari să stăpânească Rusia, tot așa, aceleași jertfe trebuie să le facem și în viitor. Și asta este cea mai clară atitudine față de urmările comunismului. Aș vrea ca toți conducătorii Bisericii noastre să facă asta și să învețe poate de la tineri mai mult, și tot de la tineri să învețe și intelectualii noștri. Eu cred că noi începem un nou drum în istorie, un drum care îl repară pe cel pe care am apucat în 1848.

- *N-ar fi necesară totuși, o implicare mai profundă a Bisericii în istorie? Aduceți-vă aminte că în timpul de pe Athos, cu isihasm cu tot, au coborât din munte și s-au dus să lupte pentru țara lor.*

- Noi nu putem lupta cu armele așa cum au luptat grecii atunci; acum altele-s vremurile, acum noi trebuie să luptăm spiritual, cu armele teologiei, să aducem lumea la credință. Numai credința în Hristos ne poate reunifica și ne poate da puterea pe care am avut-o. Altfel ne prăpădim ca neam. Panta asta a necredinței pe care mergem duce la prăpastia desființării... Mă tem că nu exagerez!

*

- *Există rugăciunea inimii, a isihasmului, și, în genere, a raporturilor pe care le-ați definit mai înainte între om și Dumnezeu, așa cum le manifestă creștinismul oriental, care au*

consolidat rezistența Răsăritului la asaltul satanologiei comuniste? Dacă pacostea acestei satanologii ar fi căzut pe creștinismul apusean, acesta ar fi putut să-i facă față?

- Eu cred că ar fi rezistat mult mai puțin. Aici poporul a rămas creștin în general. Occidentalii se miră când vin la noi și văd că totuși bisericile au destul popor în ele. În Occident nu prea mai vezi lucrul acesta. Deși oamenii știau că sînt urmăriți de agenții securității, totuși și-au păstrat credința. Tinerii au fost mai influențați, pentru că în școli se debitau teoriile ateiste. Dar populația cred că a rămas creștină, ca și în Russia. Unii chiar se plîng astăzi că mai mulți erau în Biserică pe vremea comunismului. Cred că ateismul n-a putut să pătrundă în inimile oamenilor. Nu poți satisface satanismul acesta. Ortodoxia are acest sentiment al tainei, o predilecție față de taină, pe care nu le au occidentali, care se mulțumesc cu lucrurile acestea ale trupului: societatea de consum. Vezi, de exemplu, ce săltărețe și neserioase sînt cântecele lor. Eu n-am văzut la ei un cântec cum este doina românească...

- *Totuși în occident raporturile interumane sînt cu mult mai armonice, mai disciplinate decât haosul și dezbinarea care exista în Răsărit. În Occident oamenii nu sînt extraordinari de primitivi, în nici un caz nu poți să vorbești de omenia noastră. În același timp, își respectă liniștea unul altuia. La noi este omenie multă dar și multă bârfă, delațiune, lucruri care nu mai există la nivelul raporturilor zilnice în Occident.*

- în Occident este o corectitudine în raporturile între oameni, susținută cumva de legi. Dar nu este o căldură în raporturile între oameni așa cum este la noi. Însă la noi lucrurile s-au amestecat. Căldura omeniei, a ospitalității, sentimentul tainei celuilalt, bucuria de a-l vedea pe celălalt, toate acestea se numesc raporturi sufletești între oameni, pe care Occidentul nu le are. Însă intelectualitatea noastră n-a văzut decât acest exterior care este un interior sufletesc în Occident și pe care l-au adus și la noi. Și sau amestecat aici, într-un mod foarte bizar, această nepăsare față de altul, mergând până la exces, cu căldura dintre noi. La noi vezi și una, și alta. Vezi și această influență a răcelii interioare dusă până la nepăsare, dar vezi și

căldura sufletească.

- *Dar nivelul credinței și calitatea precară a raporturilor interumane din România sînt semnalate încă de Antim Ivireanul, deci înainte să fi pătruns “duhul” occidental de la 1848.*

- Eu nu știu ce o fi semnalat Antim Ivireanul, însă eu am trăit în satul meu și am fost prin alte sate și știu sigur că nu era așa ceva. Era căldura și respectul și vorba bună între oameni. Niciodată n-am auzit-o pe mama să spună un cuvânt urât despre cineva din sat. Eu nu știu în ce mediu o fi trăit aici Antim Ivireanul, dar eu mă simțeam în sat ca într-o familie. Orașul ne-a despărțit, este fiecare de capul lui, fiecare mai deștept ca altul; a fost influența Occidentului pe care noi, cu voiciunea noastră, am dus-o mai departe. La noi este o îmbinare între Occident și Orient care ne face societatea mai variată, unind în ea în chip paradoxal lucruri extraordinar de frumoase cu lucruri extraordinar de urâte. Și astea din urmă vin mai ales sub influența mentalității materialiste apusene.

- *Pentru ce, față de anumite teme, vă manifestați mai puțin “integrist” și sînteți dispus să acceptați o nivelare, o omogenizare a diferențelor, cum s-a întîmplat ieri, când v-am iscodit despre culpă. Iar în alte teme, cum ar fi cea a raportărilor dintre Orient și Occident, deci între două confesiuni surori, exercitați o separație atît de netă și sînteți dispus să vedeți mai curînd deosebiri decît asemănările. Eu aș dori foarte mult să-mi răspundeți tehnic la această întrebare.*

- Poate că este propriu spiritului răsăritean să pună accentul principal pe adevăr, pe adevărul în Hristos, pe adevărul Treimii. Părinții erau foarte îngăduitori cu toate păcatele, însă când vedeau o erezie, când vedeau că este atacat adevărul lui Hristos, atunci săreau cu toată puterea ca arși!

- *Și nu de asta și- or fi făcut de cap Nicolski și alții, știind că aici este o nemăsurată îngăduință față de păcate, sărindu- ne țandăra doar la erezie?*

- O dată ce păstrezi integritatea învățaturii, păstrezi o

posibilitate să-i readuci pe oameni din păcat. Pe când dacă, o dată ce te-ai despărțit ca eretic de adevăr, pierzi orice șansă să realizezi unitatea.

- *Credeți în posibilitatea ca Occidentul să recupereze pagubele și să-și mântuie aceste deraieri? Este el recuperabil?*

- Pe măsură ce va evolua, va crește și se va maturiza spiritual. Eu cred că Occidentul este imatur spiritual, are o prea mare și naivă încredere în ceea ce îi poate da știința, fiindcă n-a atins adâncimile de spiritualitate și duhovnicie. Sînt atîția oameni de seamă în Occident care încep să vadă aceasta. Sînt mulți care vin în Athos, se fac călugări acolo și chiar dacă nu se manifestă direct, ne privesc cu mult interes. Este o mănăstire lângă Milano care a tradus acum Filocalia; vin pe la mine, vin în mănăstirile noastre zicând că ei acolo nu au nici o viață spirituală, nici o căldură spirituală. Eu cred că încet, ei ne vor descoperi. Sigur va trebui și noi să avem o anumită înțelegere pentru ei. Un anumit tact al iubirii...

- *Exista o scrisoare păstrată a lui Alecu Russo către Kogălniceanu, dacă nu mă înșel, în care primul, avînd domiciliul forțat la o mănăstire, îl roagă pe Kogălniceanu să-i trimită ziare franțuzești, că se plictisește îngrozitor cu niște scrieri ale unuia Efrem Sirul, pe care le-a găsit în podul mănăstirii.*

- Russo, se știe, era mason și toți erau masoni, săracii...!

*

- *Dumneavoastră echivalați neamul cu națiunea, sau faceți o deosebire totuși?*

- Națiunea este un termen mai nou. Eu îi spun mai mult neam.

- *Dar neamul nu este mai apropiat de etnie?*

- Sîntem de un neam, sîntem rude. Națiunea este ceva mai abstract, mai politic mai rece.

- *Sînteți naționalist?*

- Dacă aș avea un cuvânt de la neam, l-aș folosi pe acela. Eu

țin la neamul meu.

- *Dar patriot sînteți? Profesorul Cîndea face echivalentul cuvîntului patrie care se zice că este un cuvînt destul de nou, cu un cuvînt mai vechi care este moșie. Moșia este echivalentul patriei. Deci patriot sînteți?*

- Eu aș spune că n-avem cuvinte unitare pentru lucrurile acestea. Eu țin la țara strămoșească. Ea îmi spune mai mult decât patria. Patria este iarăși un cuvînt venit de aiurea Vaterland. Pater. Țara strămoșească, țara mea, țara noastră. Am apucat timpurile când Ardealul nu era unit. Aproape toți tinerii din sat spuneau că se duc în țară.

- *Atunci sînteți țărănist? (ha, ha, ha).*

- Nu (ha, ha). Iștia încă au coborât cuvîntul...

- *Credeți că există un limbaj specific creștinismului răsăritean, distinct de alte exprimări? O topică specifică, o terminologie specifică, un regim prozodic specific, mă refer în expresia teologiei ortodoxe.*

- Teologia noastră a fost foarte influențată de teologia scolastică catolică.

- *De când?*

- De pe la 1869, de când s-au întemeiat Facultățile de Teologie: Am luat manuale de acolo și am cam uitat de terminologia noastră, care este terminologia filocalică, veche, a Părinților.

- *O puteți caracteriza?*

- Esta mai duhovnicească.

- *Ecam general.*

- Lucrurile acestea despre care mă întrebați sînt lucruri pe care le-am simțit așa..., n-am avut posibilitatea până acum să le dezvolt sau să le aprofundez. Dar chiar în rugăciunile noastre cred că este ceva deosebit de rugăciunile catolice...

- *Respectiv?*

- Măicuța Domnului - unde se spune în catolicism așa ceva? Trebuie făcut un studiu care să meargă la rugăciune, la Liturghie - la expresia Mesiei.

*

- *Dar în privința Imaculatei Concepții? Nu este o poticnire și asta?*

- Și asta este o poticnire. Înseamnă că nu din momentul în care vine Fiul lui Dumnezeu și fecioara începe înnoirea umanității. Se pune fecioara deasupra lui Hristos și face începutul mântuirii de la ea, nu de la Fiul lui Dumnezeu, care vine la ea. De aceea nu putem să admitem că Ea este prima care se curăță de păcatul strămoșesc pentru că este prima în care vine Fiul lui Dumnezeu și vine într-un mod mai deplin decât vine în ceilalți oameni, prin botez. Venirea Lui este momentul hotărâtor, nu ea este momentul hotărâtor.

*

- *Tradiția, așa cum o exaltă Ortodoxia, prin masivitatea prestigului ei, nu riscă să zdrobească elanul înnoirii?*

- Este atâta bogăție în Tradiție încât eu nu o pot actualiza deplin. Tradiția este și Evanghelia lui Ioan. Eu am spus atâtea și totuși atât de puține. Scot mereu din ea alte și alte înțelesuri. Din ea au scos și Părinții Bisericii, din ea au scos și Liturghia, troparele ș.a.m.d.

- *De unde vine caracterul inepuizabil?*

- Pentru că este Dumnezeu în ea, pentru că este Cuvântul Lui în ea.

- *Deci orice Tradiție care nu-L are pe Dumnezeu este epuizabilă?*

- Da. Eu sînt Alfa și Omega, a spus Iisus. Nu există cineva mai încolo de El care să fie Omega. Eu, oricât aș înainta, nu ajung la Omega.

- *Deci, înnoirea stă în Tradiție?*
- În scoaterea la iveală a comorilor inepuizabile ale Tradiției.
- *Deci, am putea spune cuvântul înnoire cuvântul descoperire.*
- Dar să nu-l confundăm cu revelația.
- *Cum vedeți dumneavoastră raportul între dimensiunea păstrătoare și cea profetică? În opera dumneavoastră teologică există un accent mai mult păstrător sau vizionar?*
- În Revelație totul este profetic; ca, de altfel și în Tradiție. A scris un teolog protestant un studiu despre caracterul profetic al lui Hristos. Duhul Sfânt a descoperit ceea ce este în revelația Lui. Deopotrivă păstrător și profetic. Căci ceea ce se păstrează, ceea ce este revelația lui Hristos este nesfârșit. Noi putem mereu să afirmăm ceea ce este specific timpului nostru, însă să afirmăm că ceea ce cere timpul nostru este cuprins și în timpul care urmează. Hristos ne-a vorbit nu numai despre timpul ăsta, ci și despre ceea ce este valabil pentru omenirea din toate timpurile.

*

- Care este diferența dogmatică și liturgică între Liturghia ortodoxă, cea catolică și cele protestante și neoprotestante?*

- Diferența între Liturghia ortodoxă și cea catolică este că în Liturghia ortodoxă Domnul se face prezent cu Trupul și Sângele Său prin chemarea Sfântului Duh, pe când în cea catolică prin cuvintele: ***Luați, mâncați..., Beți dintru acesta toți...*** în liturghia catolică nu se afirmă decât o legătură prin amintire, nu prin Duhul Sfânt, între ceea ce s-a făcut la cina cea de taină și ceea ce se face acum. Nu se afirmă lucrarea prezentă a Duhului Sfânt. Pe când în Ortodoxie, credința în lucrarea prezentă a Duhului Sfânt, care prelungește prezența și lucrarea lui Hristos este foarte puternică. Este puternică credința în Duhul Sfânt ca Persoană distinctă, și în lucrarea Lui mereu prezentă în orice timp. Se ține seama de faptul că Hristos Și-a început și-și continuă lucrarea în oameni, după înălțare prin Duhul Sfânt. Nu există tendința de a confunda pe

Duhul Sfânt ca Persoană prin care se prelungesc actele mântuitoare ale lui Hristos cu Hristos însuși care S-a înălțat de la noi.

În al doilea rând, catolicismul, deși păstrează credința în împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, a ținut să explice cu ajutorul distincției filosofiei aristotelice între substanța pâinii și accidentii ei misterul euharistic, afirmând că substanța pâinii și vinul sînt transformate în Trupul și Sângele Domnului, dar accidentii rămân (trans-substanțiere). Ortodoxia menține recunoașterea misterului inexplicabil al prefacerii pâinii și vinului în trupul și sângele Domnului, fără asemenea precizări.

În al treilea rând, catolicismul împărtășește pe credincioși numai sub chipul azimei, lăsând numai preoților împărtășirea și sub chipul vinului, ceea ce dă impresia unui drept privilegiat al preotului. Dar, în timpul din urmă catolicii încep să se apropie în toate aceste trei puncte din urmă de gândirea și practica ortodoxă.

Învățătura luterană, în parte ca o reacție, în parte ca o prelungire a celei catolice, afirmă că pâinea și vinul rămân, în întregimea lor, Trupul Domnului, făcându-se prezent în *pâine*, *sub pâine*, *cu pâine*, dar numai pentru cei ce cred cu adevărat, ceilalți mâncând numai pâinea. Calvin a văzut în pâine și vin numai o putere a Trupului și Sîngelui Domnului, nu Trupul și Sângele Domnului, iar neoprotestanții văd în mâncarea pâinii și a vinului numai un prilej de amintire a Cinei celei de Taină.

Dacă luteranii, calvinii și neoprotstanții despart pâinea și vinul de Trupul și Sângele lui Hristos, catolicii despart numai accidentii de prezența Lui. De aceea, la luterani, credincioșii se împărtășesc de Trupul și Sângele Domnului odată cu mâncarea pâinii, iar cei necredincioși nu. La calvini chiar cei credincioși se împărtășesc numai de puterea lui Hristos, iar la neoprotetanți, nici de aceasta.

La catolici, accidentii pâinii și vinului nu fac parte din trupul lui Hristos, dar primirea lor oferă prilejul împărtășirii de Trupul lui Hristos de dincolo de ele.

La ortodocși cei nevrednici se împărtășesc de Trupul lui

Hristos, chiar primind ceea ce numesc catolicii accidentii pâinii și vinului (I Cor.11,27). Biserica Ortodoxă nu desparte nimic din pâine și vin de Trupul lui Hristos. Învățătura ortodoxă este rezumată de Sfântul Ioan Damaschin astfel: *“înseși pâinea vinul se preface în Trupul și Sângele Domnului. Iar de întrebă de modul cum se face aceasta, mulțumește-te să auzi că prin Duhul Sfânt, așa tot cum prin Duhul Sfânt și-a format Domnul Sie-și și în Sine trup din Sfânta Născătoare de Dumnezeu. Mai mult nu știm. Știm numai că Cuvântul lui Dumnezeu este adevărat și efectiv și atotputernic; cât despre mod, el este nepătruns. Mai putem spune că, precum în natura fizică pâinea se transformă prin mâncare, iar vinul și apa, prin băutură, în trupul și sângele celui ce mănâncă și bea și nu-i devine un al doilea trup pe lângă cel ce-l avea înainte, tot astfel, pâinea punerii înainte și vinul și apa se preface, prin chemarea și coborârea Duhului Sfânt, în chip mai presus de fire; în Trupul și Sângele lui Hristos și nu mai sînt două trupuri, ci unul și același”*(P.G.94,1144urm.)

Nu trebuie să se uite Cuvântul ipostatic, care a dat ființă prin puterea Lui, la început trupului omenesc cu temelie în rațiunea divină, iar la nașterea din Fecioară, trupului ipostasului Său. El a pus trupul omenesc în general și trupul Său, în legătură cu pâinea, ca reprezentantă a hranei cosmice și deci și rațiunea celui dintâi cu rațiunea celei din urmă. Hristos duce prin voința Sa această legătură a trupului Său cu pâinea la un grad suprem de intimitate. Trupul de lumină al Domnului, deci nevăzut de ochii noștri de acum, de aceea, dar păstrând toată legătura Lui cu pâinea, unește fundamentul ontologic al pâinii cât se poate de strâns cu trupul Său, sau rațiunile lor complementare, dar lasă totuși chipul nevăzut al pâinii la funcția de mediu prin care ni se comunică, ca nu cumva nevăzând trupul Lui luminos cu ochii noștri de acum, Domnul să trebuiască să ne convingă că mâncăm trupul Lui, arătându-ni-L în starea lui materială văzută.

Astfel, noi primind pâinea, primim Trupul lui Hristos cu mădularele lui. E ceea ce spune Sfântul Simion Noul Teolog: “Noi ne facem mădularele lui Hristos, și Hristos se face mădularele noastre. Hristos se face mâna mea, Hristos, piciorul

ticălosului de mine. Mâna lui Hristos, piciorul lui Hristos eu sînt păcătosul! Mișc mâna mea și mâna mea este Hristos întreg. Mișc piciorul meu și iată că strălucește ca El” (Hymnes 1, vol.I, ed. J.Koder, tom.I, Certf, 1996, p.281, imn XV).

Cum a fost schimbat la față trupul lui Hristos în întregime pe Tabor de către dumnezeirea lui, așa este prefăcută în lumină pâinea întregă de către trupul lui Hristos, făcut întreg lumină de dumnezeirea Lui sau de Duhul Lui cel Sfânt, fără ca noi să-L vedem cu ochii de acum. Sfânta împărtășanie ne ridică fără să vedem noi acum, și fără să simțim, dar crezând în aceasta, în planul existenței înduhovnicite. Trupul Lui își extinde prezența Lui înduhovnicită în pâinea și vinul euharistic, devenite lumini prelungite ale luminii Lui, mediu în care se arată trupul său de lumină, fără ca noi să vedem aceasta acum. Aceasta este o anticipare a prezenței luminoase a Trupului lui Hristos în tot cosmosul, în viața viitoare, când nici o opacitate nu va mai acoperi prezența Lui luminoasă, când nu va mai fi nici un întuneric, nimic din ceea ce e propriu serii. Atunci ne vom împărtăși mai vizibil de Hristos prin toate. De aceea ne rugăm după sfânta împărtășanie: *“Dă-ne nouă să ne împărtășim mai cu adevărat (mai adevărit), în ziua cea neînserată a împărăției Tale”*. Dacă ne vom vedea noi înșine mai clar prezenți unul în altul, cu atât ne vom vedea prezenți toți în Hristos și pe Hristos prezent în noi, ca centru izvorător de lumină. Țăranul român vede în bobul de grâu, din care se face pâinea care ne hrănește, că are în sine pe Hristos. Faptul acesta își primește împlinirea deplină în Euharistie. Într-un fel, trupul e pâinea și pâinea e trup, chiar prin creație. Mai ales e trupul Cuvântului care a creat trupul omenesc legat de pâine.

Dar nu trebuie uitat că Hristos ni se dă prin chipul pâinii și al vinului în starea lui de jertfă și de înviere, ca să ne ridice și pe noi în această stare de noblețe umană și de veșnicie luminoasă. În viața viitoare, în toată creația se va vedea Hristos în stare de jertfă dăruită Tatălui și în cea de înviere, sau toată creația se va vedea ridicată în El la această stare căci jertfa înseamnă dăruirea creației Tatălui, ceea ce îi procură învierea întru lumina veșnică. Căci jertfa ca dăruire totală Tatălui este deschidere pentru viața fără sfârșit și fără lipsuri care izvorăște

din Tatăl.